

Toni Malminen – Sakari Wuolijoki (toim.)

Oikeus,
kirjastot ja
kulttuuri

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

www.lakimiesyhdistys.fi

© Suomalainen Lakimiesyhdistys, kirjoittajat sekä kuvaajat ja kuvaoikeuksien haltijat

Kannen taideteos Outi Leinonen: *Opus*, keramiikkaa, 1998

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen omistuksessa, julkaistu taiteilijan luvalla

Kuva: Jani Laukkanen

Kannen suunnittelu: Elina Malmi

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISSN-L 0356-7222

ISSN 0356-7222

IBSN 978-951-855-379-6

Oy Nord Print Ab, Helsinki 2019

Klaus Ilmonen

“Cases and Materials”

Synen på samhällsstrukturer och normsystem har utvecklats under de senaste årtiondena – och frågan är hur rättsvetenskapen hinner ikapp och vilka rättskällor som är relevanta i en snabbt föränderlig omgivning.

En kort personlig återblick av egna erfarenheter erbjuder några exempel av hur praktik och forskning inom juridiken har ändrats under åren. Från den rätt stabila utgångspunkten av nationellt definierade normer har juridiken blivit alltmer internationell, kontextuell och fragmenterad. Rättsvetenskapen kan inte utgå ifrån en given samhällelig värdegrund, och tvärvetenskapliga perspektiv har visat sig vara mycket relevanta i en mera komplex samhällsomgivning. Datateknologin har ändrat arbetsätten inom juridiken samt i användningen av rättsligt källmaterial samt i presentationen av såväl arbetsprodukter som forskningsresultat.

Juridik mellan hårda pärmar

Min generation av juriststudering fick fördjupa sig i de etablerade verken i den finska rättslitteraturen som en del av studieprogrammet vid juridiska fakulteten. Vissa av verken var från 20–30 år tillbaka i tiden (särskilt inom straff- och processrätten) men detta närmast förstärkte deras etablerade ställning. Dessa ståtliga verk hade kartlagt en sfär för juridiken som var entydig, koherent och organiserad. Den klara positivistiska logiken bakom juridiska resonemangen var för det mesta baserat på något som kallades för ”grundnorm” vilket också var mycket betryggande. Till förmån för oss juriststudering var juridikens utgångspunkter fastspikade i klara ramar och inbundna i hårda pärmar.

Monografen var en anförtrödd vän för både studerande och den praktiserande juristen. Som en ung jurist var det monografierna och artiklarna i de etablerade juridiska tidskrifterna som erbjöd lösningar till en rörig verklighet. Erkki Havansis ”*Ulosotto-oikeuden*

*pääpiirteet*¹, hans artikel ”*Pantin takaisinsaannista konkurssissa*”² och Risto Koulus publikationer om insolvensprocesser³ återspeglade affärslivets sinnestillstånd under tidigare delen av 1990-talet. Inom bolagsrätten var det Pauli Koskis⁴ och Juhani Kyläkallios⁵ många insiktsfulla verk som byggde juridiska strukturer utgående från en ofta torftig stadgemässig grund. Andra favoriter var bland annat Seppo Koskinens ”*Työsuhteen päättäminen*”⁶ och den något äldre Veikko Reinikainen’s ”*Prosessinedellytysten puuttumisen oikeusseuraamuksista*”⁷, vilka kom som en räddning för den unge lärlings-juristen som bearbetade sina pro memoria.

Den första övningen för en nybliven jurist eller juristpraktikant var ofta att göra upp en lagfartsansökan – utmaningen var att få den detalj-inriktade registreringen igenom på första försöket. Efter det var den typiska arbetsuppgiften att producera diverse pro memoria om olika rättsfrågor där tolkningen i ett enskilt fall kunde vara oklart. Ofta fanns inget svar först att hitta. Lagstiftningen och regeringens proposition hade förstås inte beaktat den aktuella frågeställningen; kanske var även de mera omfattande svenska förarbeten (Statens Offentliga Utredningar) tysta i frågan. Finsk lagstiftning var som känt för det mesta kopierad från Sverige. Juridiska handböckerna och inledande verken gick inte tillräckligt djupt för att erbjuda svar på de mera nyanserade frågorna som nådde en dylik utredning; och kanske inte ens författarna till de digra monografierna hade grubblat på den just aktuella vinklingen. Då fanns ännu hopp i formen av de juridiska tidskrifterna som givits ut under årtiondena med artikel efter annan om varierande specifika rättsfrågor. Till slut fanns det alltid någon som hade tangerat frågan – någon källa som kunde stöda ens argumentation. Man lärde sig att genom att gå igenom relevanta monografier, några årtionden av samlade tidskrifter och årsbok efter årsbok av domslut från Högsta domstolen skulle man hitta lösningen till problemet och vinna fallet. Min tacksamhet till och uppskattning av alla dessa författare och domare var stor.

Under studietiden fick jag möjligheten att bli anställd som student-biträde och bibliotekarie på den stora advokatbyrån som då låg vid Södra kajen. Byråns bibliotek erbjöd en täckande samling av ledande finsk litteratur inom affärsjuridik. Biblioteket var också hemmet till byråns central-lagbok (Finlands Lag I och II) som jag punktligt uppdaterade för hand alltefter de nya häftena av Finlands Författningssamling kom med posten. Regerings-

¹ Erkki Havansi, Ulosotto-oikeuden pääpiirteet. Helsingin yliopisto, rikos- ja prosessioikeuden sekä oikeuden yleistieteiden laitos 1998.

² Erkki Havansi, Pantin takaisinsaannista konkurssissa, DL 1979.

³ Risto Koulu, Ulosotto menettelynä. Lakimiesliiton kustannus 1988.

⁴ Pauli Koski ja Gerhard af Schultén Osakeyhtiölaki selityksin. Ferenda 1984.

⁵ Juhani Kyläkallio, Osakeyhtiön hallituksen vastuu. Akateeminen kirjakauppa 1963. Juhani Kyläkallio, Kalle Kyläkallio ja Olli Iirola, Osakeyhtiö I–II. Edita 2015.

⁶ Seppo Koskinen, Työsuhteen päättäminen, 1993.

⁷ Veikko Reinikainen, Prosessinedellytysten puuttumisen oikeusseuraamuksista. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1958.

propositionerna och juridiska tidskrifterna skickades årligen till bokbinderiet för att bindas till användarvänliga årsböcker. Jag följde noggrant med alla nya utgåvor av finsk rättslitteratur som på något sätt kunde vara relevanta för vår verksamhet. I den internationella andan av byråns affärsinriktning följde jag också med den internationella juridiska litteraturen som kunde vara nyttig. Jag kommer ihåg att jag arbetade hårt (men förgäves) för att få godkännande för att beställa Louis Loss' verk *Securities Regulation*⁸ i elva delar, en klassiker för en vän av värdepappersmarknadsrätt, som jag hade fått ett betydligt intresse för.

Med åren blev ibland även den mest uppskattade litteraturen föråldrad – och fördes till källarvalven. Böckerna kastades sällan bort – tumregeln var att två eller tre veckor efter man äntligen fört den sällan eller aldrig utlånade gamla boken till källaren var det någon av juristerna som behövde den – akut. Det föll på mig att också bära ner de orange-färgade regelböckerna om valutareglering utgivna av Finland Bank – efter att de hade samlat damm på översta hyllan i biblioteket i några år; det var inte alltför många år sedan slutet av valuta-reglering.

Men världen höll på att ändras.

Internationella perspektiv

Jag hade anammat ett mera internationellt perspektiv till juridikens värld och sökte mig utomlands med Förenta Staterna som den primära destinationen. Jag blev antagen i LL.M. programmet vid Columbia University School of Law med inriktning i värdepappersmarknadsreglering och bolagsrätt (med rättsfilosofi på sidan). Jag såg fram emot att förvärva kursböckerna – nu skulle jag äntligen få tillfälle att bekanta mig med de klassiska verken i värdepappersmarknadsreglering och bolagsrätt – och ännu så nära de globala aktiemarknadernas centrum i New York.

Det måste då erkännas att jag blev en aning besviken då jag skaffade “*Cases and Materials in Corporations*” av William L. Cary⁹ och “*Securities Regulation Cases and Materials*”¹⁰ av vår egen professor John C. Coffee (tillsammans med Hillary Sale och M. Todd Henderson). Verken innehåll visserligen korta utdrag ur klassiska verk men för det mesta var det utdrag ur utvalda artiklar av diverse författare och sammandrag av domslut från domstolarna i Delaware med ingående faktabeskrivningar (allt från *Smith v. van Gorkom* 488 A. 2d. 858 (Del. 1985) till *Paramount Communications, Inc. v. QVC Network, Inc.*, 637 A. 2d. 828 (Del. 1993)). Författarna till dessa samlingsverk var ofta några av de mest uppskattade professorerna i branschen men hade ofta inte själv bidragit mycket till de digra verken. Jäm-

⁸ Louis Loss (med Joel Seligman och Troy Paredes i senare upplagor), *Securities Regulation* I–XI.

⁹ William L. Cary (med Melvin Eisenberg), *Cases and Materials in Corporations*.

¹⁰ John C. Coffee (med Hillary Sale och M. Todd Henderson), *Securities Regulation Cases and Materials*.

fört med de etablerade finska monografierna i rättslära som utgjorde basen av universitetets läromaterial verkade det amerikanska sättet att närma sig undervisningen skapa en betydligt mindre koherent och faktiskt mera oorganiserad bild av juridiken. Lagstiftningen visade sig inte som en enhetlig normhierarki utan ofta som ett lapptäcke av mera eller mindre genomtänkta påklustrade försök att rätta till upplevda missförhållanden. När jag såg hur läroböckerna var ihopsatta undrade jag hur detta alls kan vara tillåtet – ”Kan man faktiskt göra så här?” Är detta alls en bok?” Saker och ting verkade bättre organiserade hemma, där en koherent positivistisk logik framgick klart från sidorna bundna i hårda pärmar. Med tiden blev det förstås uppenbart att samlingarna med ”Cases and Materials” gav en betydligt mera tidsenlig och framförallt en riktigare bild av juridiken i en omgivning präglad av en allt snabbare utveckling och ändring.

I biblioteket vid Columbia Law School fanns det i varje fall gott om juridisk lära i hårda pärmar inom alla juridikens områden. Biblioteket var känt för sin högklassiga samling av amerikanskt och internationellt juridiskt material – biblioteket förvarade till exempel materialsamlingar för Förenta Nationerna. Med ett tycke för juridiska bibliotek hade jag hittat mina studieplatser bland hyllorna – ibland med utsikt över det för New York ovanligt gröna campus-området på Columbia. Ibland i sena stunder kunde jag ta pauser från studierna och ta friheten att bläddra slumpmässigt i till exempel gamla rättsfallssamlingar; ibland rådde jag på militära disciplinmål från Vietnam-perioden och ibland på domar från medeltidens England; man kan endast konstatera att människans beteende har genom tiderna erbjudit rikligt med källor för juristarbete.

Internationell praktik

Med LL.M. examen klar började jag arbeta för en amerikansk advokatbyrå i London med specialisering i kapitalmarknads- och bolagsrättsliga transaktioner. Jag såg fram emot att arbeta i en internationell omgivning i en av världens ledande finansmarknader. Men jag var också nyfiken att bekanta mig med byråns bibliotek, som jag antog att måste ha besynnerliga proportioner. Några år tidigare hade jag praktiserat en kort tid på en engelsk byrå och hade då också sett fram emot att se biblioteket av en renommerad byrå med internationell praktik. Den gången hade jag blivit något besviken – biblioteket var mindre än hemma i Finland trots att byrån var betydligt större. Men denna ledande amerikanska institution måste ändå ha ett exceptionellt bibliotek, hade jag hoppningsfullt antagit. Och efter att ha vandrat i korridorerna en tid kom jag faktiskt på biblioteksutrymmet – som hade storleken av ett större klädskåp. Så många böcker fanns det inte (förutom closing-pärmar med den samlade dokumentationen från tidigare transaktioner och de obligatoriska internationella referenshandböckerna för advokatbyråer). Istället hittade jag en samling datorer kopplade

till enorma databaser och ivriga informatörer beredda att söka vilket prejudikat, transaktionsdokument eller artikel som helst genom Lexis-Nexis. Något konstigt var tydligen på gång med hela biblioteksväsendet.

Det var ovanligt för en biträdande jurist på en amerikansk advokatbyrå inriktad på transaktionsarbete att söka ledning i rättslitteraturen. Modellavtal, byrå-specifika handböcker samt tidigare transaktionsdokumentation och myndighetsbeslut var mera vanliga källor för arbetet. Den ökända generella modellen för debenturavtal (”Model Debenture Indenture”¹¹) var ett formidabelt berg att bestiga för en ung kapitalmarknadsjurist som jobbade på sitt första obligationslån (U.S. registered bonds). Modellen för debenturavtal användes allmänt på marknaden i samband med skuldebrevs-emissioner och hade utvecklats av generationer av jurister som kontribuerat undantag och tilläggsvillkor så att helheten hade blivit ett digert kompendium med ett lappverk av villkor utan någon klar inre struktur kvar – men i och med att den hade framgångsrikt använts i de flesta betydelsefulla transaktionerna på marknaden användes den nästan alltid för att erbjuda juridisk säkerhet. På aktiesidan var den granna röda lådan (the Bowne Box¹²) den uppskattade samlingen av den amerikanska värdepappersmarknadsmyndigheten SECs¹³ visdom som man ville ha tillgängligt i sitt arbetsrum. Bowne Box var en något kostsam men mycket användbar samling av regler och föreskrifter utgivna av SEC som regelbundet uppdaterades. Före tiden med lätt tillgång till myndighetsreglering via internet var det smidigt på arbetsresor att ta med från röda lådan det gröna häftet med Regulation S-K¹⁴ med prospektreglerna eller Form 20-F¹⁵ med rapporteringsreglerna specifika för utländska bolag. Jag har ännu också en Bowne Box i mitt arbetsrum – mest för nostalgiska orsaker. Samlingarna av closing-pärmar och prospekt-modeller var bland de viktigaste källorna i kapitalmarknadsarbetet. Tanken var att om vissa prospekt-beskrivningar godkänts av SEC i tidigare fall var de utmärkta modeller att utgå ifrån också för kommande prospekt. Överhuvudtaget verkade juridiken utvecklas i takt med arbetet när en ny transaktion skapade ett nytt prejudikat på marknaden. Ibland kom SEC med nya föreskrifter, men det verkade som om SECs tolkningar i enskilda fall (SEC No-Action Letters) var klart viktigare än föreskrifterna, och de inofficiella tolkningarna av SECs ledning ännu värdefullare. Vi hade kommit rätt långt från monografier-nas tidevarv.

¹¹ American Bar Foundation Corporate Debt Financing Project, Commentaries on Model Debenture Indenture Provisions – 1965, Model Debenture Indenture Provisions – All Registered Issues – 1967 and Certain Negotiable Provisions Which May Be Included in a Particular Incorporating Indenture, 1971.

¹² Red Box, Rules and Regulations of the Securities and Exchange Commission, numera utgiven av Wolters Kluwer.

¹³ United States Securities and Exchange Commission.

¹⁴ Regulation S-K Under the Securities Act of 1933, the Securities Exchange Act of 1934, and the Energy Policy and Conservation Act of 1975 [17 CFR Part 229].

¹⁵ Form 20-F Registration Statement under Section 12 of the Securities Exchange Act of 1934.

Nya rättskällor i juridiskt arbete

Trenden fortsatte då jag återvände till att praktisera i Finland några år senare. Källorna för affärsjuridiken och transaktionsarbete var i allt högre utsträckning baserade på EU reglering och internationell marknadspraxis. Biblioteket på den stora advokatbyrån vid kajen hade tagit stora kliv in i den digitala omgivningen. Man koncentrerade sig på att hantera informationsflödet som hänförde sig till regleringsutvecklingen som under de första åren av det nya millenniet var något av en Niagara av nya regler. Bibliotekarierna hade blivit informatiker som biträdde juristerna med att hålla reda på en juridisk omgivning under mycket snabb utveckling. EU kalibrerade om rättskällorna som behövdes för vårt arbete, och monografins ställning som den primära källan för den interna logiken av lagstiftningen utmanades nu av seminariematerial och powerpoint-presentationer, kommittébetänkanden, samt EU White Papers och Green Papers om kommande ändringar i regleringen. Ett intressant fenomen under dessa år var en attitydförändring inom den traditionellt något tsaristiska finska myndighetsbyråkratin som präglade tiden före EU medlemskapet. I och med att komplexa EU regler medförde direkt nya skyldigheter för finska myndigheter var de plötsligt betydligt mera samarbetsvilliga att tillsammans försöka reda ut hur EU regleringen egentligen borde tolkas. En liknande trend pågår som närvarande inom värdepappersmarknadsregleringen. I praktiken stadgas all värdepappersmarknadsreglering på EU nivå och nationella marknadsövervakare har betydligt mindre utrymme för att ge vägledning om tolkningen av regleringen. Det har blivit allt viktigare för emittenter, rådgivare och marknadsövervakare att arbeta tillsammans för att säkerställa att EU regleringen tar i beaktande särdragen i de lokala marknaderna. Enligt min erfarenhet har man på EU nivå beredskap att ta emot goda förslag och finländare har inte varit sämre än andra att ge dem. Ibland har man också fått uppleva stora ändringar i regleringen som inte lett till just någon ändring alls, som när nya EU prospektregler introducerades 2005. Vi arbetade med att göra upp ett av de första prospekten under nya reglerna där slutresultatet i stort sett såg precis ut som prospektet under det tidigare regelverket.

Pappersversioner av källmaterial har börjat försvinna och största delen av materialet vi arbetar med finns tillgängligt endast i elektroniskt format. Pro memoria och presentationer skrivs sällan ut på papper. Avtal förhandlas per e-post med dokument som visar ändringarna från tidigare avtalsutkast och färdiga avtal ingås allt som oftast med att växla under-tecknade pdf-dokument per e-post. Senare kan man samla originalen för arkivering. En dokumentsamling som jag dock håller kvar i pappersformat är closing-pärmen. Jag uppgör fortsättningsvis inbundna böcker med slutliga transaktionsdokumentationen för större affärer – dessa fungerar som utmärkt referensmaterial under förhandlingarna i framtida transaktioner. Det har tillsvidare visat sig vara snabbast att i stridens hetta ta fram tidigare exemplar av avtal om emissionsgaranti eller juridiska utlåtanden just från de inbundna clo-

sing-pärmarna. Att hitta rätt version i elektroniska arkiven tar tillsvidare mera tid och ifall man använder ringpärmar brukar de bästa modelldokumenterna ha försvunnit med åren.

Nya perspektiv för juridisk forskning

På akademiska sidan var det likadant. Jag hade möjligheten att idka en del av mina doktorandstudier i USA och hade tillfälle att kalla biblioteket vid Harvard Law School mitt andra hem en tid. Ur bibliotekets databaser och genom dess elektroniska nätverk fick jag tag på merparten av mitt forskningsmaterial. Dock var jag inte lika beredd att läsa materialet i elektroniskt format och samlade på mig pärm efter pärm av artiklar som nu pryder mina bokhyllor. Det fanns också monografier bland mina källor men antalet var ringa i proportion till just artiklarna i tidskrifterna som jag samlade på mig. Unga forskare skrev sällan monografier – målet var att publicera artiklar i erkända juridiska tidskrifter.

Jag arbetade minst lika långa dagar på biblioteket som jag hade gjort på jobbet, men ibland under de sena timmarna lossnade blicken från pärmarna eller skärmen och sökte sig denna gång till marmortavlorna på bakväggen i biblioteket med namnen av stupade forna studerande och alumni. Många hade påverkat historiens gång och deras öden var ibland kända från historieböckerna – från grundare av amerikanska flygkåren i Europa under första världskriget (The Fly Boys) till specialstyrkor och förtäckta operationer i Italien under andra världskriget eller i senare krig utanför Europa. Bibliotek tycks ännu erbjuda unika samlingar av människans historia.

När jag återvände från den amerikanska akademiska omgivningen var jag något frågande när det gällde den vederbörliga inställningen till rättsvetenskapen. Amerikanska professorer i juridik kunde ha doktorerat i ekonomisk vetenskap och professorerna i ekonomi hade kanske doktorerat i matematik - så juridisk forskning kunde uppfattas som applicerad ekonomi eller politik. Juridiska metodologin var koncentrerad på ekonomisk analys, politisk ekonomi och samhällsvetenskap. Juridiken visade sig som en disciplin med oklara skiljelinjer och nära anslutningar till andra vetenskapsgrenar i ett akademiskt sammanhang. Många av de viktigaste källorna som jag hänvisade till i min egen doktorsavhandling var studier i politisk ekonomi och ekonomisk historia. I ett nordiskt sammanhang var jag positivt överraskad av forskningen med direkt anknytning till bolagsrätt som gjordes på finansavdelningen vid Stockholms Handelshögskola – vilket understryker värdet av tvärvetenskapliga perspektiv inom akademisk forskning. Dessa synpunkter delades av många yngre forskare också hemma. De tycktes dela en lämplig nivå av angst om eventuella brister i den traditionella rättsläran. Samtidigt upplevde forskarna att de saknade metodologiska verktyg för den typ av forskning de upplevde att behövdes – jag har förstått att man alldeles nyligen gjort initiativ här hemma att introducera kurser i ekonometrisk analys för fortsatt-

ningsstuderande i juridik, till exempel.

Det finns viss oro också för grundstudierna i juridik, som traditionellt varit uppbyggda för att utbilda jurister för statens behov av ämbetsmän¹⁶. Behoven för juridisk kunskap har dock ändrats med tiden, förstås. Jurister behöver verktyg för att hantera en alltmer komplicerad samhällsomgivning och ett samhälle som ändras snabbt. Att bättre förstå växelverkan mellan ekonomi och juridik eller mellan politik och juridik är nödvändigt för att kunna komma med hållbara juridiska lösningar. Jurister på den offentliga sektorn skulle säkerligen dra nytta av att ha studerat statsvetenskap och jurister i affärlivet av att ha studerat ekonomi. Genom att utveckla uppbyggnaden av den juridiska utbildningen t.ex. genom kombinerade magisters-utbildningar kunde vi få jurister som kan bättre tjäna samhället och förverkliga sin fulla potential i yrkeslivet.

Ett tvärvetenskapligt perspektiv

Före man helt sliter loss de hårda pärmarna från rättsvetenskapen, kan man kanske hylla de böcker som berört en mest i samband med yrkesutövning och forskning.

Det första tecknet att en bok är viktig för en är att man köper den för sina privata medel – kanske en viss tröskel då det gäller facklitteratur. Jag har haft tillfälle att förmedla denna nivå av uppskattning personligen till författarna av vissa centrala verk. Den första var Pekka Timonens ”*Määräysvalta, hinta ja markkinavoima*”¹⁷, en mycket pedagogiskt inriktad inledning till rättsekonomin inom bolagsrätten för en ung forskare. Pekka Timonen var också granskare för min licentiatavhandling. Den andra var professor Reinier Kraakmans (m.fl.) ”*The Anatomy of Corporate Law*”¹⁸. Jag följde hans föreläsningar om bolagsrätt på Harvard Law School och hade senare tillfälle att berätta för honom att *The Anatomy* var en av de mycket få juridiska böcker jag med ett antal kolleger faktiskt hade köpt själv. Den tredje var ”*Political Determinants of Corporate Governance*”¹⁹ av Mark Roe. Det är en utmärkt analys om förhållandet mellan industriella strukturer, politisk utveckling och de resulterande ekonomiska och politiska förhållandena. Professor Roe var min handledare i forskarprogrammet på Harvard Law School och hans politiska perspektiv till bolagsrätten var en välkommen inspirationskälla till mitt eget forskningsprojekt.

Andra tecknet att ett verk har speciell värde är att det har lästs om så många gånger att de hårda pärmarna har slitits sönder. Det kan noteras att varken ”*Määräysvalta*”, ”*The Ana-*

¹⁶ Klaus Ilmonen, Juristikouluksen uudet vaatimukset, Lakimiesuutiset 14.3.2017.

¹⁷ Pekka Timonen, *Määräysvalta, hinta ja markkinavoima*. Lakimiesliiton kustannus 1997.

¹⁸ Reinier Kraakman, John Armour, Paul Davies, Luva Enriques, Henry Hansmann, Gerard Hertig, Klaus Hopt, Hideki Kanda, Mariana Pargendler, Wolf-georg Ringe, Edward Rock (with contributions from Sofie Cools and Gen Coto), *The Anatomy of Corporate Law – A Comparative and Functional Approach*, 3rd. ed.. 2017.

¹⁹ Mark J. Roe, *Political Determinants of Corporate Governance, Political Context, Corporate Impact*, 2003.

tomyl” eller ”Political Determinants” är i särskilt bra skick där de stor på hyllorna i mitt eget lilla juridiska bibliotek. Men det är inte heller Douglass C. Norths ”*Institutions, Institutional Change and Economic Performance*”²⁰. Norths analys av institutionernas karaktär i samhället och deras förhållande till ekonomisk prestanda är lika insiktsfull som den är koncis – och bekräftar således den gamla regeln om att de bästa böckerna är tunna. Ett annat verk med slitna pärmar är ”*Political Power & Corporate Control*” av Peter A. Gourevitch och James Shinn²¹. De analyserar, till exempel, hur politiska grupperingar kan vara mera fragmenterade än vad som antagits och hur detta leder till politiska kompromisser som återspeglas i regleringen av bolagsstyrning och ägande. Det tål att noteras att förutom att ha varit en av med-författarna av en utmärkt analys om bolagsstyrningens politisk-ekonomiska aspekter i ett internationellt sammanhang, har James Shinn också varit föreläsare på Princeton inom ingenjörsvetenskap och applicerad vetenskap, tjänstgjort som biträdande sekreterare (Assistant Secretary) för försvarsdepartementet i USA och författat en guidebok för hur man förhandlar med Talibanerna i Afghanistan. Denna typ av bred erfarenhet och divergerande bakgrund kan ge unika perspektiv och en klarare insikt om de starka band som finns mellan politik, ekonomi och juridik. Detta ger en riktigare bild av lagens riktiga väsen. Mina egna erfarenheter från att ha arbetat i mycket varierande omgivningar övertygade mig om vikten av att introducera den politiska omgivningen i rättsekonomisk analys²².

Tredje kategorin av viktiga böcker utgörs av verk som är fulla av öronmärkta sidor och utstickande post-it lappar. De flesta hänför sig till dagsarbete (en del är closing-pärmar) eller till akademisk forskning. Roger M. Barkers ”*Corporate Governance, Competition, and Political Parties*”²³ erbjuder en nyanserad inblick i förhållandet mellan framgången av politiska partier och reformer av bolagsrätt – ett förvånande antal liberaliseringar i Europa har tillkommit under center-vänster regeringar. Masahiko Aokis ”*Corporations in Evolving Diversity – Cognition, Governance and Institutions*”²⁴ ritar upp en bild av komplexa och mångfasetterade interaktioner mellan bolagets intressegrupper inom det givna institutionella ramverket. Det finns också pärm efter pärm av artiklar ur juridiska tidskrifter som var såpass avhållna under tiden för mitt forskningsprojekt att jag jämnt bar dem med mig om jag var på resande fot – främst artiklar av Mark Roe, Ron Gilson och Lucian Bebchuk, men också ett antal av Jeff Gordon. Men den som på ett unikt och insiktsfullt sätt beskrev fenomenet

²⁰ Douglass C. North, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, 1990.

²¹ Peter A. Gourevitch & James Shinn, *Political Power & Corporate Control, the New Global Politics of Corporate Governance*, 2005.

²² Klaus Ilmonen, *Dynamics of EU Corporate Governance Regulation – Nordic Perspectives*. University of Helsinki 2016, s. xiii.

²³ Roger M. Barker, *Corporate Governance, Competition, and Political Parties, Explaining Corporate Governance Change in Europe*, 2010.

²⁴ Masahiko Aoki, *Corporations in Evolving Diversity – Cognition, Governance and Institutions*, 2010.

men i min direkta omgivning så riktigt att jag läste texten upp för min hela familj var Peter Högfeldts ”*The History and Politics of Corporate Ownership in Sweden*”²⁵. Högfeldt beskrev i klara termer förhållandet mellan socialdemokraterna och storkapitalet och hur detta återspeglades i bolagsstyrning och ägande – och hur skattesystemet (naturligtvis) måste ses som en del av systemet för bolagsstyrning (i hur det t.ex. främjar koncentrerat ägande genom hur dividender beskattas).

En fragmenterad värld

Jag kom aldrig att beställa verket i 11 volymer av Louis Loss till mitt professionella eller privata bibliotek. Men jag har ett antal hyllor fulla av pärmar med artiklar och samlingar av ny lärdom om politiska ekonomin av bolagsstyrning, om värdepappersmarknadsrättens ekonomiska och politiska aspekter och om EU-regleringens politik. Omgivningen ändras fort i största allmänhet – man säger att en akademisk monografi inom ett snabbt utvecklande område inom juridiken lätt är rättshistoriskt redan när den kommer ut. Jag kände en viss oro över detta personligen när jag håll på att färdigställa min doktorsavhandling i EU’s reglering av bolagsstyrning i form av en monografi strax innan den ödesdigra Brexit-omröstningen i Storbritannien. I framtiden kan den juridiska forskningen utvecklas vidare så att presentationsformatet är ytterst rationaliserat medan metodiska delarna är arkiverade för referens- och granskningsändamål. Vi är ännu också långt bundna till att forskning skall vara individuellt genomfört. Men kanske akademiska forskningen i allmänhet kommer att i större utsträckning flytta ut från munkkamrarna till kontorslandskap. Om boken är död kanske författarens roll kan utmanas som näst – som i samband med samlingarna av ”Cases and Materials”.

²⁵ Kapitel i verket ”A History of Corporate Governance around the World: Family Business Groups to Professional Managers” (Randall K. Morck, red.).